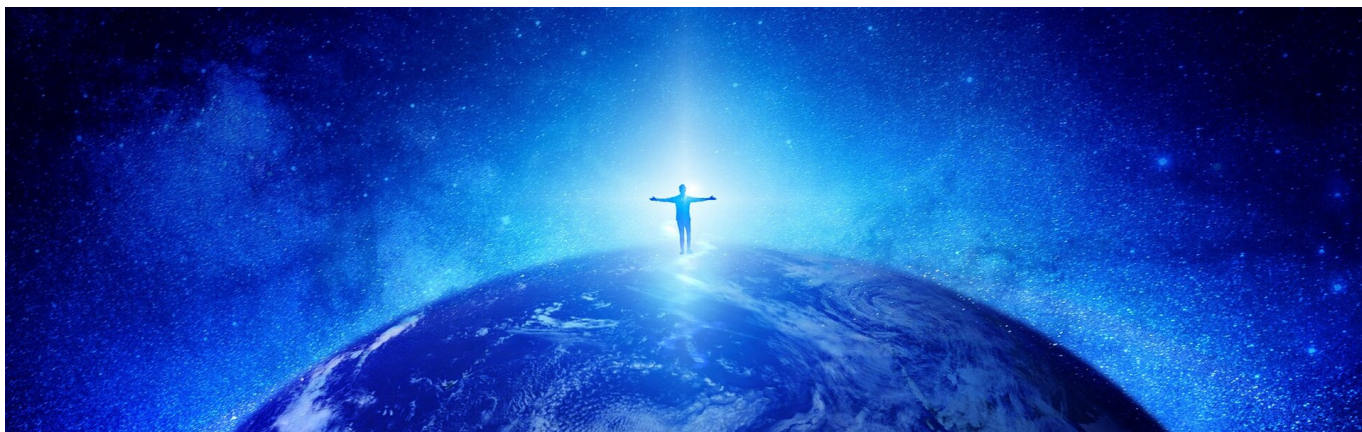

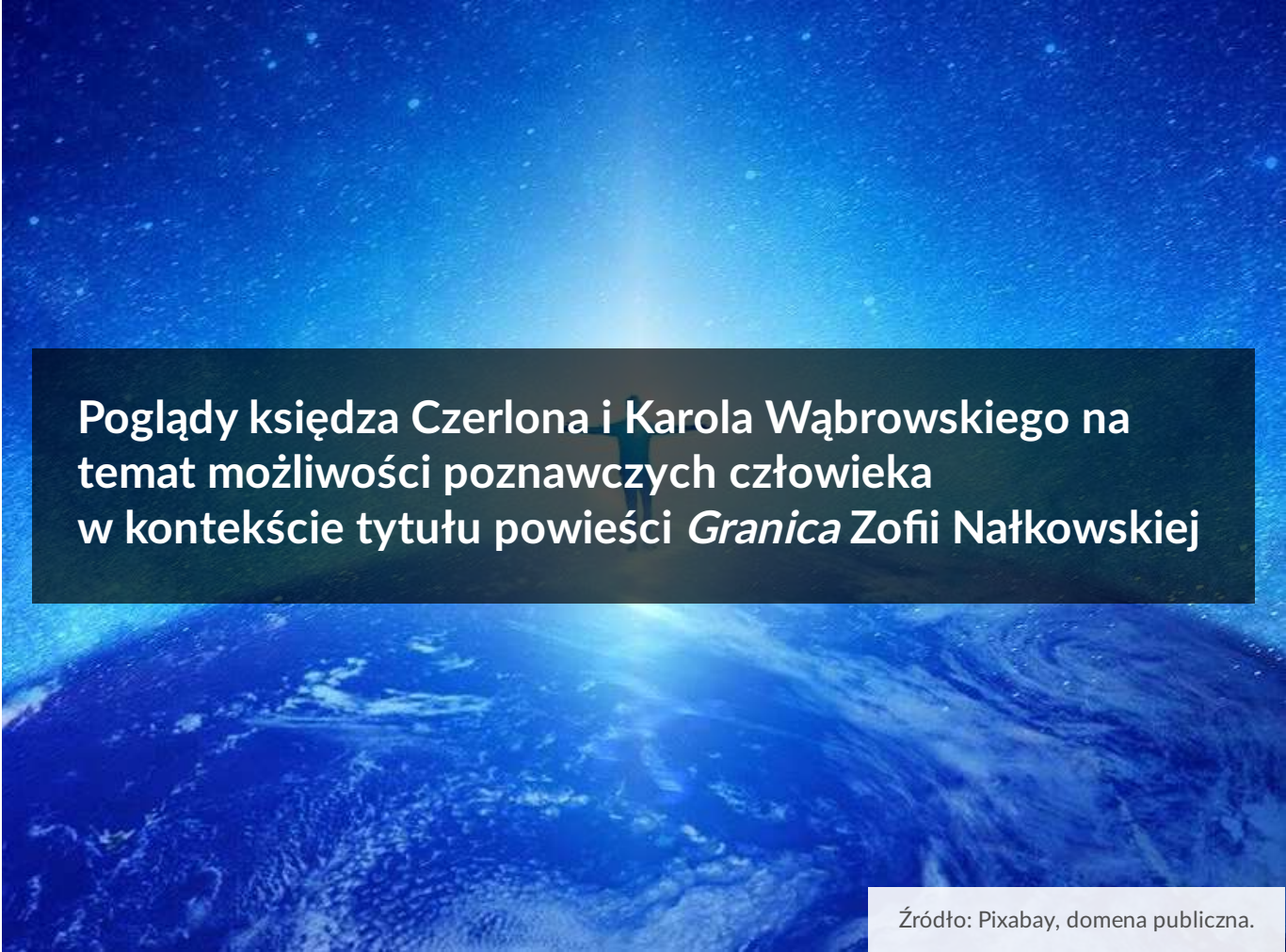

Poglądy księdza Czerlona i Karola Wąbrowskiego na temat możliwości poznawczych człowieka w kontekście tytułu powieści *Granica* Zofii Nałkowskiej

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Gra edukacyjna](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Zofia Nałkowska, *Granica*, Warszawa 1988.
- Źródło: Ewa Frąckowiak, *O poszukiwaniu światopoglądu: interpretacja „Granicy” Zofii Nałkowskiej*, „Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej” 1973, nr 64/1, s. 92–98.
- Źródło: Ewa Frąckowiak, *O poszukiwaniu światopoglądu: interpretacja „Granicy” Zofii Nałkowskiej*, „Pamiętnik Literacki” 1973, nr 64/1, s. 98.
- Źródło: Ewa Frąckowiak, *O poszukiwaniu światopoglądu: interpretacja „Granicy” Zofii Nałkowskiej*, „Pamiętnik Literacki” 1973, nr 64/1, s. 92.
- Źródło: Chantal St-Hilaire, *Dyskusja bez klótni. Techniki zdrowej dyskusji. Umiejętność słuchania. Tematy tabu*, tłum. Elżbieta Derelkowska, Warszawa 2005, s. 21–23.
- Źródło: Włodzimierz Wójcik, *Zofia Nałkowska*, Warszawa 1973, s. 263.
- Źródło: Włodzimierz Wójcik, *Zofia Nałkowska*, Warszawa 1973, s. 259–260.

Poglądy księdza Czerlona i Karola Wąbrowskiego na temat możliwości poznawczych człowieka w kontekście tytułu powieści *Granica* Zofii Nałkowskiej

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Granica uważana jest przez literaturoznawców za jedno z najdonośniejszych dzieł w dorobku artystycznym Zofii Nałkowskiej, jak również w literaturze polskiej XX wieku.

Włodzimierz Wójcik

Zofia Nałkowska

W *Granicy* Zofia Nałkowska zespoliła w jedność głęboką wiedzę o człowieku jako jednostce oraz jako części pewnej zbiorowości z wysokim artyzmem narracji, stylu i kompozycji. Zajęła się wielką problematyką filozoficzno-moralną i psychologiczną na miarę dokonań literackich Marii Dąbrowskiej, André Malraux, Francois Mauriac, Tomasza Manna, Josepha Conrada. Wokół tej generalnej problematyki, stanowiącej swoiste centrum powieści, ogniskują się wszystkie ideowo-artystyczne elementy *Granicy*. Postawiła tu pisarka pytania dotyczące człowieka, jego natury, jego egzystencji.

Źródło: Włodzimierz Wójcik, *Zofia Nałkowska*, Warszawa 1973, s. 263.

Jednym z najbardziej intrygujących, doskonale ilustrujących pogłębioną refleksję filozoficzną Nałkowskiej, momentów utworu jest scena sporu światopoglądowego pomiędzy

księdzem Czerlonem a naukowcem Karolem Wąbrowskim.

Twoje cele

- Wyjaśnisz znaczenie tytułu *Granica*, biorąc pod uwagę różne konteksty.
- Przeanalizujesz tekst literacki, tj. fragment *Granicy* Zofii Nałkowskiej, zwracając uwagę na właściwą ścieżkę analizy i interpretacji.
- Scharakteryzujesz język powieści *Granica*.

Granica – analiza tytułu powieści

Od momentu ukazania się powieści Nałkowskiej w 1935 r. krytycy odczytywali ją na wiele różnorodnych sposobów. Często jako historię obyczajową, skupiającą się na wątkach romansowych lub jako utwór społeczno-psychologiczny czy też polityczny oraz filozoficzny. W zależności od przyjętej interpretacji różnie pojmowano także znaczenie jej tytułu – *Granica*.

W kontekście społeczno-obyczajowym pojęcie to obrazowało ówczesny wyrazisty podział klasowy, odgradzający przede wszystkim proletariatu od zamożnych elit. Podział ten miał rzutować na praktycznie wszystkie aspekty codziennej egzystencji jednostek, również na sferę uczuciową.

W kontekście psychologiczno-moralnym *Granica* ilustruje zagadnienie związane ze złożoną tożsamością głównego bohatera, który w trakcie trwania akcji utworu przekracza własne, jasno określone normy. Przekracza więc pewną granicę, za którą „przestaje być sobą”.

W kontekście filozoficznym pojęcie to odnosi się bezpośrednio do światopoglądowej, intelektualnej przepaści, jaka powstała między możliwościami poznawczymi człowieka a „tajemnicą” oraz ogólniej – przepaści między ludźmi, żyjącymi przecież w tej samej rzeczywistości. Tę przepaść widać najlepiej w scenie dyskusji pomiędzy księdzem Czerlonem a naukowcem Karolem Wąbrowskim.

Włodzimierz Wójcik

Zofia Nałkowska

Z jednej strony padają racje metafizyczne, z drugiej materialistyczne, racjonalne. W ujęciu jednego – przed człowiekiem jest niewiadome i ciemność, zdaniem drugiego – horyzonty człowieka coraz bardziej poszerzają się.

Źródło: Włodzimierz Wójcik, *Zofia Nałkowska*, Warszawa 1973, s. 259–260.

Zofia Nałkowska, przed 1945

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Poglądy księdza Czerlona i Karola Wąbrowskiego

W zażartej dyskusji światopoglądowej dotyczącej m.in. granic możliwości poznania ludzkiego biorą udział dobrze wykształceni, dawni przyjaciele z czasów pobytu w Paryżu – Karol Wąbrowski oraz proboszcz Adolf Czerlon.

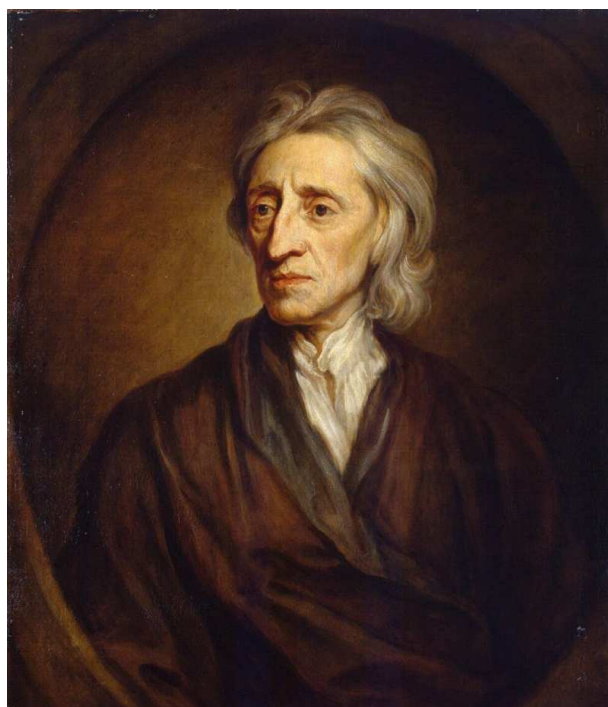
Czerlon jest reprezentantem klasycznej myśli chrześcijańskiej, według której człowiek nie jest w stanie swoim małym rozumem pojąć istoty Boga, a co za tym idzie – zjawisk takich jak m.in. cierpienie oraz śmierć. Duchowny przekonany jest więc o istnieniu „tajemnicy”, która kryje się za nieprzekraczalną dla jednostki granicą wiedzy o rzeczywistości, dlatego powinna owa jednostka bezdyskusyjnie, z pokorą i wdzięcznością „poddąć się woli najwyższej”. Czerlon zarzuca także przyjacielowi, że ten nie potrafi dostrzec tej wszechobecnej duchowej „tajemnicy”.

Wąbrowski, wyznający [materializm](#) oraz [ateizm](#) w odwołaniu do poglądów J. Locke’a (1632 – 1704), wierzy z kolei w możliwości umysłu ludzkiego. Jego zdaniem nawet wobec ogromu kosmosu człowiek jest w stanie pojąć „tajemnicę”, a więc przesunąć granicę swoich zdolności poznawczych, gdyż posiada świadomość, a ponadto zbudowany jest z tej samej materii, co otaczająca go rzeczywistość. Co istotne, to Wąbrowski wyraża poglądy samej Nałkowskiej, która w sposób [racjonalistyczny](#) i [antropocentryczny](#) definiuje jedność świata.

((Ewa Frąckowiak

O poszukiwaniu światopoglądu: interpretacja „Granicy” Zofii Nałkowskiej

W realizacji powieściowej optymizm poznawczy Nałkowskiej (dyskusja Karola Wąbrowskiego z księdzem Czerlonem), przeciwstawiony jej życiowemu pesymizmowi, oznacza nie tyle zdobycie samoświadomości, wyzwolenie się z sytuacji alienacyjnej, co po prostu scjentystyczną wiarę w nieograniczone możliwości ludzkiego rozumu. W takim ujęciu hierarchia zjawisk nie jest istotna, na wszystko można spojrzeć naukowo i filozoficznie, delektując się

Godfrey Kneller, portret Johna Locke, 1779

Źródło: domena publiczna.

własną mądrością. Lecz by ten efekt osiągnąć, należy hierarchię zburzyć. Toteż w *Granicy* o sprawach codziennych mówi się stylem antropologicznej rozprawy naukowej (...).

Źródło: Ewa Frąckowiak, *O poszukiwaniu światopoglądu: interpretacja „Granicy” Zofii Nałkowskiej*, „Pamiętnik Literacki” 1973, nr 64/1, s. 98.

Spór dwóch intelektualistów, który na tle złożonej fabuły *Granicy* może wydawać się zaledwie intrygującym epizodem, jest więc w istocie jej fundamentalnym ideowym sensem.

((Ewa Frąckowiak

O poszukiwaniu światopoglądu: interpretacja „Granicy” Zofii Nałkowskiej

Sytuację poszukiwania norm ludzkiego współżycia, z której powieść wyrosła, oddaje formułująca najogólniejszy sens ideowy książki dyskusja księdza Czerlona z Karolem Wąbrowskim. Pierwszy wyraża przekonanie o niemożności porozumienia się ludzi i ucieka się do pośrednictwa bożego. Cierpienie i walka z tym, co w człowieku popędowe, okupuje jego człowieczeństwo. Drugi potrafi przezwyciężyć wzajemną nieufność i odnaleźć drogę międzyludzkiego porozumienia. Karol, w przeciwieństwie do Elżbiety, nie wstydzi się swych uczuć i zdąży je wyznać matce.

Źródło: Ewa Frąckowiak, *O poszukiwaniu światopoglądu: interpretacja „Granicy” Zofii Nałkowskiej*, „Pamiętnik Literacki” 1973, nr 64/1, s. 92.

((Zofia Nałkowska

Granica

Nie da się zaprzeczyć, że słabością człowieka są wymiary. Jest przywalony masą świata, „masa mu imponuje”. Lubi wszystko, co jest ograniczone, zamknięte, jasne i ciepłe, zabezpieczone od niepokojącej melancholii odległości gwiazdnych i stosunków międzyplanetarnych. Chce zapomnieć o tej kolosalnej masie ciemności, mrozu i milczenia, w której miotają się nadaremnie niesłychanych rozmiarów bryły ognia, tracące na przesyłanie sobie swych promieni straszliwe ilości lat ziemskich zwłaszcza, że cel tych działań jest niejasny, a pożytek wątpliwy... Chce je przejednać i ugłaskać, korzy się przed ich przekraczającą jego pojęcie „harmonią”. Ale przecież osaczony jest zewsząd, bo nad nim, pod nim, wewnątrz

i naokoło szaleje ruchoma materia, otacza go i przenika na wylot wicher chwiejby molekularnej, zaprzeczający wszelkiemu dotychczasowemu sensowi świata...

– Jesteś w tym samym miejscu, gdzie byłeś wtedy – powtórzył Czerlon. – To ci widocznie wystarcza. Nie jesteś zdolny nawet do tych najprostszych wzruszeń, których doznaje zwykły chłop wobec tajemnicy śmierci, wobec niewiadomego. –

Gdzież jest to niewiadome, powiedz. –

Jeśli tego nie czujesz, nie ma o czym mówić. Zaczyna się blisko, wszędzie tam, gdzie nie ma odpowiedzi na pytanie.

– Nie ma niewiadomego poza zapytaniem człowieka. Nie ma go nigdzie, tylko w człowieku.

– To są puste słowa, sam wiesz o tym... Słowa nie mogły tu nic pomóc, były na wierzchu, były puste, jak on mówił. A przecież wydawały się ścisłym tekstem myśli. Szło o to, aby podzielić z tym właśnie człowiekiem, z tym Czerlonem, łagodne szczęście pewności, że tak a nie inaczej mają się rzeczy. A było to, że nie ma niewiadomego poza nami. Istotnie, ubogie to są słowa, ale trzeba pod nie przeniknąć, ująć je gdzieś głęboko, w tym miejscu, gdzie myśl zawiera jeszcze treść rodzącego ją uczucia i cała tętni jego cielesną naturą.

A było to jeszcze, że człowiek podobny jest do świata, że jest zrobiony z tej samej materii istnienia. I nie ma konieczności, i nie ma wcale powodu, aby w sądzie o świecie na zawsze miał błądzić

W poczuciu niedoskonałości własnej myśl ludzka wykopała przepaść między podmiotem i przedmiotem, między poznającym i tajemnicą. Wyznaczyła granicę nieprzekraczalną poznaniu, nie pamiętając, że wszystkie jego władze wyrosły z tych samych jakości, które stanowią przedmiot poznania.

– Pamiętasz – mówił błagalnie – pamiętasz, czytaliśmy razem Lock'a, tę jego książkę „przyjemną i pożyteczną” o rozumie człowieka. On mówi, że Bóg dał człowiekowi tyle zrozumienia, ile mu jest potrzeba. Pamiętasz... A przecież jest mu tego zrozumienia z każdym przemijającym stuleciem, z każdą przemijającą godziną potrzeba

coraz więcej. Uwierz mi, że granice ludzkiego zrozumienia są ruchome, że świat w istocie swojej jest wiedzialny, że człowiek... Chciał powiedzieć, że świadomość człowieka jest najwyższą instancją, że jest czymś więcej nierównie niż jakakolwiek możliwa odpowiedź na wyrastające z niej i przez nią zrodzone pytanie. Że rozpostarta nad światem, upojona sobą, usiłuje nadaremnie wbudować własny swój sens w to, co się tylko dzieje, co tylko jest. Ale ogromny Czerlon nie wydał się wdzięcznym słuchaczem. Przewalony na bok, wsparty o poręcz łóżka, która kryła się pod jego pachą, posępnie zamyślony, dopijał resztę wina, patrząc ponad głowę Karola w obojętny punkt ściany. Był ciężki, było mu we własnym ciele nie dość wygodnie, własna siła zdawała mu się raczej zawadzać.

– Słuchaj – mruknął swym przepysznym basem kaznodziei, który w zadymionym powietrzu wzniecał wibrujący metaliczny rezonans. – Ja jestem blisko, ja wciąż to widzę. To przy mnie przecież ludzie konają. Ból jest gorliwy i jest wieloraki... Nieskończone są jego możliwości, jego chwyt i sposoby, niezmierna jest jego straszliwość. Co może innego człowiek, robak ludzki, jak ukorzyć się przed niepojętą sprawiedliwością tego losu? Poddać się woli najwyższej, której nie zna nieprzeniknionych postanowień? Jak pierwsi chrześcijanie uśmiechać się z zachwytem sponad płomieni stosu, patrzeć w niebo z upojeniem i wdzięcznością, że Bóg uznał ich godnymi męczeństwa.

W głosie jego nie było patosu, tylko jakby rozmarzenie. Obsunął się na siedzeniu, rozluźnił się sam w sobie, stał się bezwładny i miękki.

Źródło: Zofia Nałkowska, *Granica*, Warszawa 1988.

Słownik

antropocentryzm

(gr. *anthropos* – człowiek, łac. *centrum* – środek) – pogląd, w myśl którego człowiek jest centralną kategorią poznania i wartościowania rzeczywistości

ateizm

(gr. *atheos* – bezbożny) – nurt filozoficzny i postawa życiowa; ateści negują istnienie boga (bogów)

materializm

(fr. *matérialisme*; łac. *materialis* – dotyczący materii) – pogląd filozoficzny, zgodnie z którym jedynie rzeczy materialne są prawdziwe

racjonalizm

(łac. *ratio* – rozum; *rationalis* – rozumny, rozsądny) – kierunek filozoficzny uznający rozum za podstawową władzę poznawczą człowieka; w znaczeniu potocznym także postępowanie zgodnie z nakazami rozumu

Polecenie 1

Wysłuchaj audiobooka. Następnie opisz, czym jest optymizm poznawczy Zofii Nałkowskiej w rozumieniu Ewy Frąckowiak.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PZZWeJU2Q>

Ewa Frąckowiak

O poszukiwaniu światopoglądu: interpretacja „Granicy” Zofii Nałkowskiej

Drugi człowiek, cudza krzywda, czyny, które nie należą tylko do nas, bo, niezależnie od ich motywów, posiadają obiektywną wartość mierzoną społecznym pożytkiem – oto granica indywidualnych uprawnień jednostki. Powieść stawia postulat moralnego drogowskazu, który jedynie jest w mocy zahamować bezbłędnie działający mechanizm samooszustw jednostki, jej samozachowawczą zdolność przystosowania się.

Relatywistyczne stanowisko moralne – „każda postawa ma swoje usprawiedliwienie” – ulega przewyciężeniu.

Sytuację poszukiwania norm ludzkiego współżycia, z której powieść wyrosła, oddaje formułująca najogólniejszy sens ideowy książki dyskusja księdza Czerlona z Karolem Wąbrowskim. Pierwszy wyraża przekonanie o niemożności porozumienia się ludzi i ucieka się do pośrednictwa bożego. Cierpienie i walka z tym, co w człowieku popędowe, okupuje jego człowieczeństwo. Drugi potrafi przewyciężyć wzajemną nieufność i odnaleźć drogę międzyludzkiego porozumienia. Karol, w przeciwieństwie do Elżbiety, nie wstydy się swych uczuć i zdąży je wyznać matce. Tak więc odbywa się powrót do pewnych prawd elementarnych, zagubionych w psychologicznych komplikacjach, jednakże całość tych komplikacji uwzględniający, nie wyrzekający się ich ponownego rozpatrzenia.

(...) W realizacji powieściowej optymizm poznawczy Nałkowskiej (dyskusja Karola Wąbrowskiego z księdzem Czerlonem), przeciwstawiony jej życiowemu pesymizmowi,

oznacza nie tyle zdobycie samoświadomości, wyzwolenie się z sytuacji alienacyjnej, co po prostu scjentystyczną wiarę w nieograniczone możliwości ludzkiego rozumu.

W takim ujęciu hierarchia zjawisk nie jest istotna, na wszystko można spojrzeć naukowo i filozoficznie, delektując się własną mądrością. Lecz by ten efekt osiągnąć, należy hierarchię zburzyć. Toteż w *Granicy* o sprawach codziennych mówi się stylem antropologicznej rozprawy naukowej, nadając im piętno ponadczasowej obrzędowości (np. opis kucharskich czynności i wytworów Bogutowej). Podczas gdy zawiłe kwestie psychologiczne, problemy „ducha” obrastają w eufemistyczne słownictwo codzienności, przysługuje im język „prywatny”, stylizowany na nieporadność i prostotę.

(...) Antropomorfizacja świata, postawa obserwacyjnej bierności, formułowanie bezosobowych „praw życia” prowadzi do wypracowania określonych cech językowych. Są nimi naukowość imitowana (termin Irzykowskiego) i imitowana prostota, dające w efekcie zmiany zakresu znaczeniowego słów. Następnie przełamywanie rygorów składni przez częstsze, niż to przyjęto w literackiej polszczyźnie, stosowanie nieosobowych form czasownika oraz strony biernej i zwrotnej. W ogóle gra z możliwościami, jakie dają różne użycia form czasownikowych. Preferowanie więc wielokrotności, bezosobowości, epitetów w postaci imiesłówów biernych. Tak Nałkowska stworzyła swój własny, pieczołowicie kultywowany, ale też przez to monotony i właściwie ubogi, język. „Wiedzialność świata”, „czucie z rzeczywistością”, „czucie siebie”, „żyć swoje życie”, „przystać na kogoś”, „pozwalać, dać się rozumieć”, „ta dziwna sprawa” – to ciągle powtarzające się zwroty, alfabet tego języka.

Źródło: Ewa Frąckowiak, *O poszukiwaniu światopoglądu: interpretacja „Granicy” Zofii Nałkowskiej*, „Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej” 1973, nr 64/1, s. 92–98.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik do tekstu

Polecenie 2

Wypisz z artykułu te cechy, które zdaniem autorki najlepiej charakteryzują język Zofii Nałkowskiej.

Gra edukacyjna

Polecenie 1

Rozwiąż interaktywny quiz i sprawdź, czy dobrze interpretujesz fragment *Granicy*, który relacjonuje rozmowę Księdza Czerlona i Karola Wąbrowskiego. Przed tobą 9 pytań o rosnącym poziomie trudności. Na każdą odpowiedź masz 30 sekund.

Test

Zagraj i sprawdź, czy dobrze interpretujesz fragment dotyczący rozmowy Księdza Czerlona i Karola Wąbrowskiego w "Granicy" Zofii Nałkowskiej.

Poziom trudności:

łatwy

Limit czasu:

4 min

Twój ostatni wynik:

-

Uruchom

Ćwiczenie 1

Zapoznaj się uważnie z fragmentem *Granicy* Zofii Nałkowskiej i na jego wydruku zaznacz kolorem zielonym zdania wypowiedziane przez Adolfa Czerlona, a kolorem niebieskim wypowiedzenia Karola Wąbrowskiego. Następnie, na podstawie wskazanych cytatów, omów poglądy obu bohaterów.

Polecenie 2

Zastanów się, na czym w kulturze rozmowy polega dialog między bohaterami o różnych światopoglądach. Omów w wypowiedzi pisemnej różnice aktów komunikacji: dyskusji, kłótni, polemiki, sporu.

Ćwiczenie 2

Przemyśl argumenty, którymi można posłużyć się w rozmowie na temat *Dyskusja bez kłótni*. Ustal rady dla uczestników dyskusji, w której nikogo się nie obraża mimo różnicy poglądów. Zapisz swoje uwagi.

Dla nauczyciela

Autor: Paulina Król

Przedmiot: Język polski

Temat: Poglądy księdza Czerlona i Karola Wąbrowskiego na temat możliwości poznawczych człowieka w kontekście tytułu powieści *Granica* Zofii Nałkowskiej

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Lektura uzupełniająca

- 23) Zofia Nałkowska, *Granica*;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wyjaśnia znaczenie tytułu *Granica*, biorąc pod uwagę różne konteksty;
- analizuje tekst literacki: fragment *Granicy* Zofii Nałkowskiej, zwracając uwagę na właściwą ścieżkę analizy i interpretacji;
- charakteryzuje język powieści *Granica*.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- praca z tekstem;
- dyskusja;
- rozmowa kierowana.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu;
- kartki.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się treścią powieści Zofii Nałkowskiej *Granica*.
2. Nauczyciel udostępnia uczniom e-materiał: „Poglądy księdza Czerlona i Karola Wąbrowskiego na temat możliwości poznawczych człowieka w kontekście tytułu powieści *Granica* Zofii Nałkowskiej”. Prosi o przygotowanie wstępnej analizy tytułowego fragmentu powieści.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat zajęć. Uczniowie zapoznają się z treścią „Wprowadzenia” i celami, następnie określają kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel sprawdza podstawową wiedzę uczniów ze znajomości lektury *Granica* Zofii Nałkowskiej. Uczniowie wyświetlają sekcję „Gra edukacyjna” i rozwiązują quiz. Nauczyciel sprawdza wyniki. W tym czasie uczniowie wykonują ćwiczenie 2.
3. Nauczyciel rozpoczyna rozmowę na temat sporu światopoglądowego pomiędzy księdzem Czerlonem a naukowcem Karolem Wąbrowskim.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie dzielą się, tworząc grupę zieloną i niebieską. Grupy wyznaczają osobę prezentującą. Nauczyciel rozdaje im karteczki samoprzylepne. Uczniowie dyskutują w swoich grupach na temat poglądów tytułowych bohaterów (grupa zielona – Adolf Czerlon, grupa niebieska – Karol Wąbrowski). Zapisują na karteczkach hasła związane z poglądami bohaterów. W tym samym czasie nauczyciel rysuje na tablicy dwie kolumny: Adolf Czerlon i Karol Wąbrowski. Po wykonaniu polecenia prezytera grup podchodzą z karteczkami do tablicy i stają przy odpowiednich kolumnach. Przyklejają

karteczki i odczytują ich treść oraz wyjaśniają. Reszta grupy dopowiada informacje. Nauczyciel zapisuje notatki, a na koniec komentuje pracę grup.

2. Uczniowie odczytują fragmenty tekstu Ewy Frąckowiak *O poszukiwaniu światopoglądu: interpretacja „Granicy” Zofii Nałkowskiej* z sekcji „Przeczytaj”. Następnie wypisują na kartkach skojarzenia do hasła: optymizm poznawczy. Rozpoczynają dyskusję: „*Granica*” jako fundamentalny ideowy sens. W tym celu uczniowie wyznaczają obserwatorów. Nauczyciel monitoruje pracę, przydziela punkty za udział w dyskusji, obserwatorzy przedstawiają wnioski z dyskusji.
3. Uczniowie dobierają się w pary i zapoznają się z treścią multimedium z sekcji „Audiobook”. Wykonują polecenie 1 i 2. Po zakończeniu zadania nauczyciel prosi o odczytanie odpowiedzi. Następnie udziela komentarza zwrotnego.
4. Nauczyciel wyświetla polecenie 3 z sekcji „Gra edukacyjna”. Uczniowie podają argumenty.

Faza podsumowująca:

1. Na zakończenie nauczyciel prosi uczniów, aby dobrali się w trzy osoby i zredagowali 5 pytań, nad którymi można zastanawiać się i szukać na nie odpowiedzi po zakończeniu lektury całej powieści *Granica* Zofii Nałkowskiej.
2. Nauczyciel analizuje przebieg lekcji i przeprowadza ewaluację, z której wnioski wykorzysta w przyszłości.

Praca domowa:

1. Wykonaj polecenie 3 z sekcji „Gra edukacyjna”.

Materiały pomocnicze:

- Włodzimierz Wójcik, *Zofia Nałkowska*, Warszawa 1973.
- Ewa Frąckowiak, *O poszukiwaniu światopoglądu: interpretacja „Granicy” Zofii Nałkowskiej*, „Pamiętnik Literacki” 1973, nr 64/1.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do podsumowania lekcji.